

Рачуноводствено информисање у функцији подршке пословном одлучивању у предузећу Александра Митровић^{1*}, Владан Вучић²

¹ Универзитет у Крагујевцу, Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи

² YUMIS ДОО, Ниш

Сажетак: Рачуноводствене информације, које су намењене интерним или екстерним корисницима, пружају неопходну основу за финансијско одлучивање. Континуирано унапређење рачуноводственог информисања доводи до промена у свим сферама пословања предузећа, с обзиром на то да кроз развој информационих система, долази и до промене улоге коју рачуноводствени информациони системи имају у рачуноводственом информисању предузећа. У складу са претходно наведеним, циљ овог рада је идентификовање улоге рачуноводственог информисања у финансијском одлучивању предузећа. Овај рад указује на улогу рачуноводственог информисања, активно коришћење рачуноводствених информација од стране интерних и екстерних корисника, као и на будућност рачуноводственог информисања коришћењем рачуноводствених информационих система.

Кључне речи: рачуноводствено информисање, корисници, пословно одлучивање, перспективе

JEL класификација: M41

Accounting information in to support function business decision making in the company

Abstract: Accounting information intended for internal or external customers provide the necessary basis for financial decision making. Continuous improvement of accounting information leads to changes in all areas of company operations, given that the information systems development leads to the change of the role the accounting information systems have in the company accounting informing. In accordance with the above, the aim of this paper is to identify the role of accounting information in company financial decision making. This paper points to the role of accounting information, active use of accounting information by internal and external users, as well as the future of accounting information by using accounting information systems.

Keywords: accounting information, users, business decision making, perspectives

JEL classification: M41

1. Увод

Рачуноводствени информациони системи (*eng.* AIS - Accounting Information Systems) представљају инструменте који су дизајнирани да помогну у управљању и контроли предузећа. Флексибилност рачуноводственог информационог система представља важну карактеристику коју би требао да поседује у савременој организацији. Другим речима, својство рачуноводствених информационих система да се адаптирају на промене које диктира савремено окружење и да наставе са пружањем информација

* aleksandra.stankovic@kg.ac.rs

које су потребне за функционисање организација, истиче се као императив савременог пословања.

Кроз рачуноводствене информационе системе установљена је основа информационог система за извештавање, односно информисање, екстерних и интерних корисника. Постоји много корисника рачуноводствених информација који су директно или индиректно заинтересовани. Када говоримо о екстерним корисницима рачуноводствених информација, можемо рећи да су сви они заинтересовани за пословање предузећа на основу делокруга свог пословања и послова у којима учествују (које обављају) са (у) предузећем(у).

Рачуноводствене информације, које су обично квантитативног карактера битне су за доношење многобројних одлука у предузећу, али и у окружењу предузећа. Тако се рачуноводствено информисање, са развојем информационих технологија мења и постаје савременије, у смислу отварања база података, могућности добијања прилагођених извештаја без непотребних информација и са променљивим временским оквиром.

2. Преглед литературе

У савременим предузећима рачуноводствене информације су од великог значаја за доношење финансијских одлука. Према Stanković, Mitrić & Knežević (2012), менаџмент је првенствено заинтересован за рачуноводствене информације које су му потребне због планирања и доношења пословно - финансијских одлука, ради праћења и контроле, и предузимања корективних активности уколико се пословање предузећа не одвија на начин на који је то и предвиђено.

Рачуноводствени информациони системи представљају компјутерски заснован метод за праћење рачуноводствених активности уз помоћ информационих технологија. Према Belfo & Trigo (2013), рачуноводствени информациони системи су одговорни за прикупљање, складиштење и обраду финансијских и рачуноводствених података који се користе за интерно управљање и доношење одлука, укључујући и нефинансијске трансакције, које директно утичу на обраду финансијских трансакција.

Како истичу Laudon & Laudon, (2011, стр.20), информациона технологија има велику улогу у пружању помоћи менаџерима у побољшању управљања предузећем, као што је и значај рачуноводствених информација за ефикасно управљање предузећем велики. Кнежевић, Станковић и Тепавац (2012) истичу да рачуноводствени информациони систем представља основу информационог система предузећа за извештавање интерних и екстерних корисника и самим тим представља платформу за одлучивање менаџерима у предузећу. Stanković, Knežević & Mitrić (2013) истичу да посматрајући рачуноводство у ширем контексту, рачуноводствени информациони систем има интегрисању, то јест обједињујућу улогу у испуњавању организационих циљева савремене организације, и самим тим може бити представљен као централна тачка савремене, флексибилне организације.

Развој технологије је створио могућност генерисања и коришћења рачуноводствених информација из области стратешког деловања менаџмента (Urquía Grande, Pérez Estébanez & Muñoz Colomina, 2011). Тако, Choe (1996) показује да постоје значајне позитивне корелације између перформанси рачуноводствених информационих система и утицаја фактора као што су ангажовање корисника, способност запослених у коришћењу информационих система и величине организације. Он је такође показао да су односи између перформанси рачуноводствених информационих система и утицаја претходно наведених фактора значајни, нарочито под утицајем развоја информационих система. Yeboah, Kwateng & Orpong (2014) су испитивали утицај информационих и комуникационих технологија на рачуноводствену праксу у јавним

предузећима у Гани. Ова студија је открила позитивне ефекте информационих и комуникационих технологија, кроз благовремено продуковање финансијских извештаја, без грешака и стварање пута за приступ финансијским информацијама. Међутим, ова студија је показала да су недостатак стручности за руковање информационим технологијама, подобност и трошкови рачуноводственог софтвера и безбедност података, виђени као главни изазов усвајања и примене информационих и комуникационих технологија у јавним институцијама.

3. Утицај рачуноводствених информација на пословно одлучивање

Основу рационалног управљања предузећем представљају информације, које могу бити квантитативне, које се даље могу поделити на финансијске (рачуноводствене) и нефинансијске информације и квалитативне информације, које служе за састављање различитих писмених и усмених извештаја. Када говоримо о корисницима рачуноводствених информација, можемо рећи да је широк спектар корисника рачуноводствених информација који су директно или индиректно заинтересовани за пословање предузећа. Стејкхолдери односно заинтересоване стране представљају групе или појединце који имају легитиман интерес у активностима предузећа и који могу имати различите интересе у активностима предузећа (Ogilvie, 2005, стр.2).

Од великог значаја за управљање предузећем јесте идентификација одговарајућег информационог система, који треба да обезбеди поуздану основу за пословно-финансијско одлучивање. У имплементираним информационом систему рачуноводство има незаменљиву улогу, а рачуноводствени информациони систем представља основу информационог система предузећа за извештавање интерних и екстерних корисника. Кроз основне функције рачуноводственог система, може се уочити улога рачуноводственог информационог система у рачуноводственом информисању. Функцијом полагања рачуна која је у надлежности финансијског рачуноводства и превасходно фокусирано на финансијско комуницирање предузећа са окружењем, остварује се информисање екстерних корисника. Завршну фазу у процесуирању података у рачуноводству представљају финансијски извештаји као носиоци рачуноводствених информација и основни алат за комуницирање предузећа и заинтересованих екстерних корисника. Функцијом управљања предузећем, уз снажну подршку управљачког рачуноводства као информационог система који је усмерен ка задовољењу потреба интерних корисника, у првом реду менаџера у предузећу, остварује се информисање интерних корисника (Кнежевић, Станковић и Тепавац, 2012).

Корисници рачуноводствених информација су, поред менаџмента свих нивоа у предузећу, и бројни екстерни корисници, због успешне реализације управљачких активности. Екстерни корисници су првенствено заинтересовани за основне финансијске извештаје у предузећу, од којих углавном за биланс стања, биланс успеха, извештај о новчаним токовима и извештај о променама на капиталу, а мање за напомене уз финансијске извештаје. Циљ финансијских извештаја је да пружи информације о финансијском положају (биланс стања), успеху (биланс успеха), употреби финансијских средстава (извештај о новчаним токовима), променама капитала (извештај о променама на капиталу) и припадајућим напоменама (Stanković, Mitrić & Knežević, 2012).

Запослени, односно менаџери свих нивоа у предузећу представљају интерне кориснике заинтересоване за рачуноводствено информисање у зависности од самог делокруга и врсте послова које обављају. Посао менаџмента је формулисање организационе стратегије за реаговање на изазове и управљање људским и финансијске ресурсима. Информације и извештаји које захтевају менаџери свих нивоа

у предузећима зависе од специфичности делатности сваког субјекта, положаја и подручја одговорности сваког менаџера, и због тога се не прописује никаквим законским прописима. Не постоје правила за састављање интерних извештаја у предузећима, што значи да рачуновођа може да користи било који формат који резултира највећем схватању рачуноводствених информација (Bragg, 2002, стр.122). Стратегијском нивоу менаџмента су за сврхе пословно-финансијског одлучивања потребне рачуноводствене информације да би на адекватан начин вршио планирање у предузећу, тактичком нивоу због планирања и контроле, док су рачуноводствене информације неопходне менаџерима оперативних нивоа због обављања оперативних послова (Кнежевић и Станковић, 2012). Како истиче Singh (2007), интерни корисници рачуноводствених информација, представљени кроз све нивое менаџмента у предузећу заинтересовани су због остварења циљева предузећа, и то тако што се највиши ниво менаџмента бави рачуноводственим информацијама у вези са планирањем, средњи ниво је заинтересован за планирање и контролу, а најнижи ниво за оперативне послове.

Употреба података у реалном времену се одвија тако што се менаџери фокусирају на већину релевантних информација за одлучивање и на историјске податке. Рачуноводствене информације се користе како би се унапредили финансијска позиција предузећа и перформансе предузећа, а ризик свео на најмању могућу меру. Hall (2010) се у свом раду фокусира на три основе које говоре о томе на који начин и разлоге због којих менаџери користе рачуноводствене информације у пословању. Прво, менаџери првенствено користе рачуноводствене информације за развој знања у свом радном окружењу, уместо као основу у одређеним сценаријима одлучивања. У овој улози, рачуноводствене информације могу помоћи менаџерима да развију знање у припреми будућих одлука и активности. Друго, рачуноводствене информације су само један део ширег сета информација које менаџери користе како би обављали свој посао, али то је императив како би размотрили своје предности и недостатке, али не и биле изоловане у односу на друге изворе информација које су на располагању менаџерима. Треће, менаџери обављају интеракцију са осталим руководиоцима користећи примарно вербалне облике комуникације, више усменим обликом него кроз писане извештаје, код којег су рачуноводствене информације директно укључене у рад менаџера.

Применом савремене технологије могуће је креирати велики број извештаја који су доступни менаџменту, са детаљним извештавањем по сегментима, које је у стању да пружи информације до оног нивоа трансакција који је и потребан. Извештавање у реалном времену омогућава ажурирање скупа рачуноводствених извештаја у континуитету. Поред тога, према корисничким захтевима реализује се селективно извештавање, односно израда извештаја према потребама фокусираних на захтеве стејкхолдера (Liu & Vasarhelyi, 2014, стр.12).

4. Рачуноводствено информисање и заинтересовани корисници – поглед у будућност

Као један од циљева који би финансијски извештаји требало да испуне, истиче се и пружање релевантних финансијских информација које могу бити коришћене за доношење одлука. У складу са испуњењем овог циља, уочава се и значај финансијског извештавања.

Осигуравајуће компаније, влада, банке и други добијају посебне законске или економске извештаје, који често садрже и паралелно непотребне информације. Са модерном технологијом, трошкови израде редовних законских извештаја су ниски, али су разлике и неприлагођене информације, често изван информационих структура предузећа, велике. Финансијски извештаји су најчешће дизајнирани за опште потребе

и нису прилагођени ни за једну одређену групу корисника, те тако неке информације могу да буду ирелевантне за једну врсту корисника, али релевантне за другу. Неопходно је да корисници примењују различите врсте анализе како би идентификовали информације које су релевантне за доношење одлука. Финансијски извештаји могу да обезбеде податке о сажетим економским информацијама, те тако корисници који се сусрећу с превеликом количином информација могу често да дођу у ситуацију да, покушавајући да их користе у процесу пословног одлучивања, занемаре значај кључне информације која је потребна (Кнежевић, Дмитривић, Станковић и Митрић, 2012).

У напреднијем окружењу, компаније могу да буду у обавези да отворе своје базе података, како би заинтересовани корисници из скупа прилагођених извештаја могли да, уз помоћ променљивог временског оквира и са различитим структурама налога, добију информације које су им потребне. Важно је да се успостављањем оваквог система обезбеди заштита поверљивих информација и система који штити од одавања истих (нпр., о добављачима, клијентима, дневницама итд.) (Liu & Vasarhelyi, 2014, стр.13). У случају већег задовољења потреба инвеститора за рачуноводственим информацијама предузећа, менаџери морају бити спремни да се баве откривањем различитих врста информација, и самим тим потребно је да утврде које информације морају остати поверљиве, и рачуноводствено информисање корисника мора уважити захтеве истих (Gal, 2008, стр.95).

Рачуноводствено информисање у 21. веку, као што истичу Liu & Vasarhelyi (2014), треба да буде фокусирано на аутоматско извештавање и софистициране пословне моделе за вредновање. За повећање ефикасности, модели ће се развијати кроз аутоматизовање трговања, извештаје аналитичара и вођење рачуна о заинтересованим корисницима, као што су инвеститори, добављачи, клијенти, банке, осигуравајућа друштва, влада и други. Извештавање и приступ подацима биће реализовани кроз пружање електронских података за приступ. Ови подаци ће бити доступни кроз неки од XML облика (нпр. XBRL - eXtensible Business Reporting Language), или доделу приступа некој од једноставних база података. XBRL представља међународни стандард за правовремено, независно од софтвера који предузећа користе, електронско складиштење података за финансијско и пословно извештавање (Bergeron, 2003). Према Gelinas, Sutton, & Fedorowicz, (2004) развојем технологије у области пословног извештавања можда једна од најреволуционарних технологија јесте XBRL, која се састоји од скупа ознака које се користе за финансијско извештавање. Такође, исти аутори истичу да XBRL поједностављује испоруку информација путем Веб-а, повећава могућност претраживања информација и омогућава лако учитавање, преузимање и поређење информација у области извештавања, анализе и др. Geerts, Graham, Mauldin, McCarthy & Richardson (2013, стр. 832) истичу да XBRL задовољава критеријуме релевантности циклуса, јер повећава предмете извештавања и транспарентност поверења лица и олакшава размену информација између различитих система. XBRL има предности у свим фазама извештавања и анализе, а неке до њих су: аутоматизација, смањење трошкова, брзина, поузданост и тачност података, побољшање анализе, повећање квалитета информација и доношења одлука.

Кључни корисници рачуноводственог система информисања у будућности неће бити појединци, већ аналитички уређаји који ће стално скенирати изворе информација у неком облику, док ће људи бити првенствено окупирани сагледавањем неусаглашености и развојем нових аналитичких модела (Intuit future of of Accountancy reports, 2013; Liu & Vasarhelyi, 2014, стр.13).

5. Закључак

Рачуноводственим информацијама, које су обично квантитативног карактера, односно бројчано изражене да би се тако смањила неизвесност и ризик у пословању предузећа, даје се предност у односу на остале врсте информација. Ове информације, значајне за ефикасно управљање предузећем, помажу различитим корисницима у задовољењу њихових захтева. С тим у вези, рачуноводствене информације које продукују рачуноводствени информациони системи, значајне су за рачуноводствено информисање како екстерних, тако и интерних корисника. Оне помажу да се побољша рачуноводствена информисаност и пружи адекватна основа за доношење одлука.

Рачуноводствене информације немају исти значај за све кориснике. Тако, рачуноводствени информациони системи морају да уваже захтеве заинтересованих интересних група за рачуноводственим информацијама, у складу са врстом и значајем тих корисника за пословање предузећа. Ако сагледамо екстерне кориснике рачуноводствених информација, закључујемо да су они, пре свега, заинтересовани за основне финансијске извештаје предузећа, док су интерни заинтересовани за рачуноводствене информације као део ширег сета информација, како би развили и проширили знања о свом радном окружењу, обављали интеракцију са осталим менаџерима и уз коришћење рачуноводствених информација унапредили одлучивање у предузећу.

Указујући на само један део будућности развоја рачуноводственог система информисања, пружена је полазна основа за разматрање многобројних праваца развоја. Тако је указано на правац развоја модерних технологија у смислу развоја скупа прилагођених извештаја за које су, пре свега, заинтересовани екстерни стејкхолдери, чиме би се избегле непотребне информације, а осигурала безбедност поверљивих података у предузећу. На овај начин се смањују и трошкови информисања и олакшава претрага потребних рачуноводствених информација. Даље, кроз аутоматско извештавање и пословне методе за анализу, биће олакшан процес извештавања, јер ће и извештавање и приступ подацима бити обављани електронски. Корисници, у смислу развоја софистицираних метода за извештавање и анализу, неће бити појединци, већ ће аналитички уређаји стално обрађивати информације, и тако, додатно олакшати информисање и доношење одлука на основу рачуноводствених информација.

Литература:

1. Belfo, F.& Trigo, A. (2013). Accounting Information Systems: Tradition and Future Directions, *Procedia Technology*, 9, 536 – 546.
2. Bergeron, B. (2003). *Essentials of XBRL- Financial Reporting of 21st Century*, John Wiley & Sons, New Jersey.
3. Bragg, S. (2002). *Accounting Reference Desktop*. John Wiley & Sons, Inc.
4. Gal, G. (2008). Query issues in continuous reporting systems. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, 5(1): 81–97.
5. Geerts, G.L., Graham, L.E., Mauldin, E.G. McCarthy, W.E. & Richardson, V.J. (2013). Integrating Information Technology into Accounting Research and Practice, *Accounting Horizons*, 27(4), 815–840.
6. Gelinas, U.J., Sutton, S.S. & Fedorowicz, J. (2004). *Business Processes and Information Technology*, Thomson South-Western.
7. Intuit future of of Accountancy reports, October 2013, Intuit, преузето 02.марта 2015, са https://blog.accountants.intuit.com/wp-content/uploads/2013/10/Intuit-Future-of-Accountancy-Report_11.8.13.pdf

8. Кнежевић С., Дмитровић В., Станковић А., и Митрић М. (2012). *Пословно-финансијско одлучивање на основу добити или готовине*, 13. Међународна научна и стручна конференција „Рачуноводство и Менаџмент” Хрватски рачуновођа, Загреб, Хрватска, јун 2012., рад је публикован у Зборнику радова, 258-270.
9. Кнежевић, С. и Станковић, А. (2012). Информациони систем материјалног књиговодства у функцији менаџмента. *Рачуноводство*, 9-10, Савез рачуновођа и ревизора Србије, Београд, 19-31.
10. Кнежевић, С. и Станковић, А. и Тепавац, Р. (2012). Рачуноводствени информациони систем као платформа за пословно-финансијско одлучивање у предузећу. *Менаџмент – Часопис за теорију и праксу менаџмента*, 65, Факултет организационих наука, Београд, 63-69.
11. Laudon, K. & Laudon, J. (2011). *Management Information Systems - Managing the Digital Firm*. 12th Edition, Pearson Education, Inc., Upper Saddle River, New Jersey.
12. Liu, Q. & Vasarhelyi, A. (2014). Editorial: Big Questions in AIS Research: Measurement, Information Processing, Data Analysis, and Reporting, *Journal of Information Systems*, 28(1), 1–17.
13. Ogilvie, J. (2005). *CIMA Study Systems 2006- Management Accounting-Financial Strategy (CIMA Study Systems Strategic Level 2006)*. Elsevier Ltd.
14. Stanković, A., Knežević, S. & Mitrić, M. (2013). *Accounting Information System as the central point of a modern organization*, The 3rd International Conference “Economics and Management-Based on New Technologies” EmoNT 2013, Vrnjačka Banja, Serbia, published in Conference Proceedings, 461-465.
15. Stanković, A., Mitrić, M. & Knežević, S. (2012). *Business and financial decisions based on information provided by Accounting Information Systems*, The 1st Virtual International Conference on Advanced Research in Scientific Areas (ARSA-2012) Slovakia, December, 2012, published in Conference Proceedings, (CD format), 660-663.
16. Singh Y.P. (2007). *Accounting and Financial Management for I. T. Professionals*. New Age International (P) Ltd.
17. Urquía Grande, E., Pérez Estébanez, R. & Muñoz Colomina, C. (2011). The impact of Accounting Information Systems (AIS) on performance measures: empirical evidence in Spanish SMEs. *The International Journal of Digital Accounting Research*, 11, 25-43.
18. Hall, M. (2010). Accounting information and managerial work, *Accounting, Organizations and Society*, 35, 301–315.
19. Choe, J.M. (1996). The Relationships among Performance of Accounting Information Systems, Influence Factors, and Evolution Level of Information Systems, *Journal of Management Information Systems*, 12(4), 215-239.
20. Yeboah, E., Kwateng, K.O. & Oppong, C. (2014). Information Systems and accounting practices in Ghanaian public institutions, *Accounting & Taxation*, 6(1), 121-132.

Примљено: 05.05.2015. Прихваћено: 09.05.2015.